

Avgöranden från EG-domstolen 1997

Av departementsrådet OLLE ABRAHAMSSON

Sedan år 1995 förekommer i denna tidskrift kortfattade kvartalsvisa redogörelser för domar som meddelats av Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Ännu saknas motsvarande information om domar och andra avgöranden från Europeiska gemenskapernas domstol. Redaktionen för SvJT har därför bett mig att på kvartalsbasis skriva korta sammanfattningar av sådana nya avgöranden för publicering i tidskriften. På grund av den stora mängden domar kan någon heltäckande bevakning av EG-domstolens praxis inte komma ifråga. Min föresats är i stället att redogöra för ett begränsat antal avgöranden från EG-domstolen och förstainstansrätten som är av betydelse för rättstillämpningen eller av andra skäl kan antas ha ett mer allmänt intresse för svenska jurister.

Som en inledning till kommande rapportering presenteras här i kronologisk ordning ett urval som omfattar tjugo avgöranden från EG-domstolen och förstainstansrätten år 1997. Den första sammanfattande redogörelsen, avseende första kvartalet år 1998, kommer att inflyta i ett senare nummer av SvJT.

Refererade avgöranden:

1. *Comateb*. Återbetalning av skatt. Medlemsstaternas skadeståndsansvar.
2. *WWF*. Allmänhetens tillgång till institutionernas handlingar.
3. *Süzen*. Skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av rörelse.
4. *Sutton*. Rätt till ränta på för sent utbetalad pensionsförmån. Medlemsstaternas skadeståndsansvar.
5. *VAG*. Nationella krav på avgasrening.
6. *Familiapress*. Nationella förbud mot spridning av tidskrifter som innehåller pristävlingar.
7. *De Agostini*. Ingreppanden mot TV-reklam som sänds från annan medlemsstat.
8. *Bonifaci. Palmisani. Maso*. Skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens. Medlemsstaternas skadeståndsansvar.
9. *Leur-Bloem*. EG-domstolens tolkningsbehörighet.
10. *GT-Link*. Nationella bevisbörderegler.
11. *Dorsch*. Nationell domstol. Nationella rättsmedel. Fördragsenlig tolkning. Medlemsstaternas skadeståndsansvar.
12. *Europaparlamentet mot rådet*. Ogiltighetstalan. Begreppet "rådets rättsakter".
13. *Saldanha*. Säkerhet för rättegångskostnader. Ickediskrimineringsprincipens tillämplighet i tiden.
14. *Franzén*. Det svenska alkoholmonopolet.
15. *Dior*. Varumärkesrätt.
16. *Marschall*. Likabehandling av män och kvinnor i arbetslivet.
17. *Ballantine*. Varumärkesrätt.
18. *Danisco*. Svenska övergångsätgärder rörande lageravgift på socker.
19. *Fantask*. Nationella preskriptionsfrister.

20. *Kommissionen mot Frankrike*. Medlemsstaternas skyldigheter att ingripa när enskilda orsakar begränsningar i den fria rörligheten för varor.

1. Société Comateb m. fl. mot Directeur général des douanes et droits indirects (dom 1997-01-14, förenade målen C-192/95-C-218/95, REG s. I-165; plenum)

Dessa mål gällde frågan om en medlemsstat har rätt att vägra återbetalning av en skatt, som uppburits i strid mot gemenskapsrätten, till en näringsidkare med hänvisning till att nationell lagstiftning inte medger återbetalning om — såsom här var fallet — skatten i enlighet med nationell lagstiftning har övervältrats på en köpare. EG-domstolen fann att en medlemsstat har rätt att motsätta sig återbetalning endast om det har fastställts att kostnaden för skatten har burits av köparen och återbetalningen skulle innebära en oberrättigad vinst för näringsidkaren. Det ankommer på de nationella domstolarna att i det enskilda fallet bedöma om dessa förutsättningar är uppfyllda. EG-domstolen uttalade vidare att näringsidkaren kunde tänkas ha lidit en skada på grund av att skatten felaktigt påförts även om skatten betalats av köparen, och att denna skada kunde ha bestått i att varupriset ökat och försäljningsvolymen härigenom minskat. EG-domstolen framhöll i det sammanhanget att en näringsidkare inte kan hindras från att vid nationell domstol föra talan om ersättning för sådana skador och erinrade om de villkor för medlemsstaternas skadeståndsansvar som lagts fast i *Brasserie du Pêcheur* och *Factortame*, REG 1996 s. I-1029.

2. WWF UK (World Wide Fund for Nature) mot kommissionen (dom 1997-03-05, mål T-105/95, REG s. II-313)

Målet gällde tillämpningen av kommissionens beslut 94/90/EKSG, EG, Euratom, om allmänhetens tillgång till kommissionens handlingar. (Motsvarande beslut antogs 1993 av rådet och 1997 av Europaparlamentet). Kommissionen hade avslagit en begäran från WWF om att få tillgång till vissa av kommissionen upprättade handlingar i ett överträdelseförfarande enligt artikel 169 i EG-fördraget. Beträffande rättsaktens karaktär fann förstainstansrätten att beslut 94/90 ger upphov till rättigheter för enskilda som kommissionen måste respektera, trots att beslutet endast innefattar ett antal handlingsregler för det interna arbetet som kommissionen frivilligt har ålagt sig. Efter att närmare ha analyserat skillnaderna mellan de olika sekretessgrunder som finns angivna i beslut 94/90 förklarade förstainstansrätten kommissionens avslagsbeslut ogiltigt med hänvisning till att kommissionen inte hade uppfyllt sin skyldighet att enligt artikel 190 i EG-fördraget motivera sina beslut. Kommissionen hade i avslagsbeslutet åberopat flera i beslut 94/90 upptagna sekretessgrunder utan att det klart framgick vilka grunder som var tillämpliga på de olika handlingarna och utan att det nöjaktigt kunde förstås vilka överväganden som låg bakom avslags-

beslutet. Förstainstansrättens dom anknyter till två tidigare avgöranden, *Carvel (Guardian)*, REG 1995 s. II-2765, och *Nederländerna mot rådet*, REG 1996 s. I-2169, samt till det ännu inte avgjorda s. k. Journalistenmålet, där huvudförhandling ägde rum inför förstainstansrätten den 17 september 1997. Det kan nämnas att i det nu refererade målet intervenerade Sverige till stöd för WWF:s talan medan Frankrike och Storbritannien intervenerade på kommissionens sida.

3. Ayse Süzen mot Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice (dom 1997-03-11, mål C-13/95, REG I-1259; plenum)

Målet gällde tolkningen av överlåtelsebegreppet i direktiv 77/187/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter. EG-domstolen gjorde den tolkningen att direktivet inte omfattar en situation där en uppdragsgivare, som har givit städningsuppdrag avseende sina lokaler till en företagare, säger upp avtalet och sluter ett nytt avtal med en annan företagare om utförande av liknande uppdrag. En förutsättning för att direktivet inte skall vara tillämpligt är emellertid att förfarandet inte är förenat med en överlåtelse av betydande materiella eller immateriella tillgångar mellan de båda företagarna. En annan förutsättning är att den nye företagaren inte övertar en huvuddel, räknat i förhållande till antal och kompetens, av den första företagarens personalstyrka. EG-domstolen uttalade också att direktivet inte är tillämplig endast på den grund att det är samma arbete som utförs av den första och den andra företagaren. En "ekonomisk enhet" kan inte reduceras till att betyda den verksamhet som den bedriver. Den ekonomiska enhetens identitet beror enligt EG-domstolen även på andra omständigheter, såsom dess personal, arbetsledning, organisation av arbetet, driftsmetoder och, i förekommande fall, det driftkapital som den förfogar över. — Süzendomen innebär en precisering, möjligen också en skärpning, av EG-domstolens tidigare praxis beträffande överlåtelsebegreppet. Domen fick omgående betydelse för den svenska rättstillämpningen, se Arbetsdomstolens domar 1997-05-28, AD 67/97, och 1997-06-18, AD 81/97.

4. The Queen mot Secretary of State for Social Security, ex parte Eunice Sutton (dom 1997-04-22, mål C-66/95, REG s. I-2163; plenum)

Målet gällde primärt tolkningen av direktiv 79/7/EEG om successivt genomförande av principen om likabehandling av män och kvinnor i fråga om social trygghet, men har intresse också för

utvecklingen av principen om medlemsstaternas skadeståndsansvar vid brott mot gemenskapsrätten. En engelsk domstol hade i huvudsak begärt svar på frågan om en enskild har rätt till ränta på belopp avseende pensionsförmåner, när beloppet på grund av sådan diskriminerande lagstiftning som är förbjuden enligt direktivet utbetalats för sent. EG-domstolen fann att ränteanspråk inte kunde grundas på direktivet (artikel 6), eftersom belopp som utbetalas som sociala trygghetsförmåner inte har karaktär av skadestånd. EG-domstolen stannade emellertid inte vid detta svar på den engelska domstolens fråga utan konstaterade också, med hänvisning till sina tidigare avgöranden *Francovich*, REG 1991, s. I-5357, *Brasserie du Pêcheur* och *Factortame*, REG 1996, s. I-1029, *British Telecommunications*, REG 1996, s. I-1631, *Hedley Lomas*, REG 1996 s. I-2553, och *Dillenkofer m. fl.*, REG 1996, s. I-4845, att en medlemsstat är skyldig att ersätta den skada som en enskild har vållats till följd av att gemenskapsrätten har överträtts. EG-domstolen erinrade vidare att det ankommer på den nationella domstolen att tillämpa denna princip för det fall att förutsättningarna för medlemsstaternas skadeståndsansvar är uppfyllda.

5. VAG Sverige AB (dom 1997-05-29, mål C-329/95, REG s. I-2675)

Målet gällde om nationella — i detta fall svenska — bestämmelser som ett villkor för registrering av fordon, som är försedda med giltigt gemenskapstypgodkännande enligt direktiv 70/156/EEG, får uppställa krav på nationellt intyg som visar att nationella krav på avgasrening är uppfyllda. EG-domstolen konstaterade att direktivet (artikel 7.1 och 7.3) ger en medlemsstat rätt att under vissa omständigheter vägra registrering av sådana fordon men endast om detta är nödvändigt på grund av hänsyn till trafiksäkerheten. Eftersom de svenska bestämmelserna hade ett annat syfte, nämligen att skydda miljön, var de oförenliga med direktivet.

6. Vereinigte Familienpress Zeitungsverlags- und vertriebs GmbH mot Henrich Bauer Verlag (dom 1997-06-26, mål C-368/95, REG s. I-3709; plenum)

Målet gällde om bestämmelserna om otillåtna handelshinder i artikel 30 i EG-fördraget stod i vägen för tillämpningen av nationella konkurrensregler som förbjuder försäljning av tidningar som innehåller pristävlingar. Bakgrunden var att österrikiska myndigheter hade vidtagit åtgärder som syftade till att förbjuda försäljning av den tyska tidningen "Laura", som producerades och såldes lagligt i Tyskland och som innehöll sådana tävlingar. Österrike hävdade, med stöd av kommissionen, att den nationella lagstiftningen var nödvändig för att bevara pressens mångfald eftersom de små förla-

gen inte kunde konkurrera med stora förlag som marknadsförde sig genom pristävlingar. EG-domstolen konstaterade att det österrikiska förbudet tvingar aktörer som är etablerade i andra medlemsstater att ändra innehållet i sina tidningar och att detta i princip hindrar den fria rörlighet för varor som är syftet med artikel 30 i EG-fördraget. Enligt EG-domstolen fanns det emellertid skäl att anse att bevarandet av pressens mångfald kan utgöra en tvingande hänsyn som motiverar en inskränkning av den fria rörligheten. Denna mångfald bidrar nämligen till att bevara yttrandefriheten, som är skyddad i artikel 10 i Europakonventionen och som ingår bland de grundläggande rättigheter som garanteras i gemenskapens rättsordning. EG-domstolen gav härefter klartecken för en tolkning av artikel 30 i enlighet med Österrikes uppfattning, dock under den ytterligare förutsättningen att det nationella förbudet är proportionellt i förhållande till bevarandet av pressens mångfald och att detta mål inte kan uppnås genom mindre restriktiva åtgärder. Vidare får ett ingripande ske bara om en snedvridning av efterfrågan har kunnat konstateras, och förbud får inte tillgripas om det egna landets innevånare inte får delta i pristävlingarna. Slutligen anmärkte EG-domstolen att det ankommer på den nationella domstolen att på grundval av en undersökning av den nationella tidningsmarknaden avgöra om dessa villkor är uppfyllda.

7. Konsumentombudsmannen (KO) mot De Agostini (Svenska)

Förlag AB m. fl. (dom 1997-07-09, förenade målen C-34/95-C-36/95; plenum)

Marknadsdomstolen hade begärt EG-domstolens förhandsavgörande huruvida artikel 30 eller artikel 59 i EG-fördraget eller direktiv 89/552/EEG skall tolkas så att de a) förhindrar en medlemsstat att ingripa mot TV-reklam som en annonsör låter sända från en annan medlemsstat; b) förhindrar en tillämpning av regeln i 11 § första stycket radiolagen om förbud mot reklam riktad till barn. Beträffande den första frågan gick EG-domstolen på KO:s linje såtillvida som domstolen konstaterade att gemenskapsrätten ger medlemsstaterna ett utrymme att med stöd av generella konsumentskyddsregler ingripa mot annonsörer på grund av TV-reklam som sänds från en annan medlemsstat, något som bl. a. kommissionen hade bestritt. När det gällde Marknadsdomstolens andra fråga anmärkte EG-domstolen att direktivet (artiklarna 16 och 22) innehåller ett fullständigt system av bestämmelser som särskilt är ägnat skyddet av minderåriga med avseende på TV-program i allmänhet och TV-reklam i synnerhet samt att det är den sändande medlemsstaten som skall säkerställa att dessa bestämmelser följs. Detta innebär enligt EG-domstolen att Sverige såsom mottagande medlemsstat inte under några omständigheter får tillämpa

bestämmelser som särskilt har till syfte att kontrollera innehållet i TV-reklam riktad till minderåriga. Om medlemsstaterna gavs en sådan rätt skulle det nämligen innebära att en andra kontroll infördes utöver den kontroll som sändarlandet är skyldig att utföra enligt direktivet.

8. Bonifaci m. fl., Palmisani och Maso m. fl., alla mot Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) (domar 1997-07-10, förenade målen C-94/95 och C-95/95, mål C-261/95 och mål C-373/95)

Dessa mål avsåg tolkningen av direktiv 80/987/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens, dvs. samma direktiv som i *Francovich*, REG 1991 s. I-5357. Domarna i målen innebär vissa ytterligare preciseringar av medlemsstaternas skadeståndsansvar när ett direktiv har införlivats för sent. I Bonifaci och Maso anförde EG-domstolen att det i princip är godtagbart att ersättningen för skada på grund av för sent införlivande fastställs med tillämpning av bestämmelser i den för sent antagna lagstiftningen, med de eventuella inskränkningar av ansvaret som där stadgas. En förutsättning är dock att genomförandet skett på ett riktigt sätt. Det åligger vidare den nationella domstolen att se till att ersättningen motsvarar den faktiska skadan. En fullständig och korrekt retroaktiv tillämpning av den för sent antagna lagstiftningen måste enligt EG-domstolen anses uppfylla kravet på hur ersättningen skall bestämmas. EG-domstolen anmärkte emellertid också att om den skadelidande kan visa att han har åsamkats ytterligare förluster på grund av att han inte i rätt tid kunnat få den compensation som direktivet tillförsäkrar honom skall även denna skada ersättas. I Palmisani uttalade EG-domstolen att gemenskapsrätten ”på sitt nuvarande stadium” inte hindrar en medlemsstat från att tillämpa en preklusionsfrist på ett år från direktivets införlivande, under förutsättning att en sådan inskränkning inte gör det svårare att få ersättning än vad som skulle ha gällt vid ett liknande inhemskt krav.

**9. A. Leur-Bloem mot Inspecteur der Belastingdienst/
Onderneming Amsterdam 2 (dom 1997-07-17, mål C-28/95;
plenum)**

Målet gällde i sak tolkningen av det skatterättsliga direktivet 90/434/EEG, bl. a. frågan om under vilka förutsättningar en ägare till flera fåmansbolag kan få uppskov med reavinstbeskattningen vid en fusion av bolagen. Målet har ett principiellt intresse också på det sättet att EG-domstolen förklarade sig vara behörig att tolka gemenskapsrätten även i visst fall ”när situationen i fråga inte

direkt regleras av denna rätt". I det aktuella fallet reglerades situationen av holländska regler som rörde nationella förhållanden och som inte innebar ett genomförande av EG-direktivet. Regleringen av den inhemska situationen överensstämde emellertid ordagrant med de regler som antagits för genomförande av direktivet, och av motiven till lagstiftningen framgick klart att den holländske lagstiftaren hade haft för avsikt att behandla nationella fusioner på samma sätt som fusioner som skall bedömas enligt EG-rätten. EG-domstolen ansåg i behörighetsfrågan att när en nationell lagstiftning för lösningen av problem i rent interna situationer har anpassats till den lösning som har valts i gemenskapsrätten — t. ex. för att undvika att de egna medborgarna diskrimineras eller att för att undvika snedvridningar av konkurrensen — föreligger det ett bestämt gemenskapsrättsligt intresse av att de bestämmelser eller begrepp som har hämtats från gemenskapsrätten blir tolkade på ett enhetligt sätt. EG-domstolen tillade att det i ett sådant fall ankommer enbart på den nationella domstolen att bedöma den exakta betydelsen av hänvisningen till gemenskapsrätten. De gränser som den nationelle lagstiftaren har ställt upp för tillämpningen av gemenskapsrätten på rent interna situationer hör nämligen till de nationella domstolarnas exklusiva behörighet att beakta. (EG-domstolen meddelade samma dag ett parallellt avgörande i behörighetsfrågan i målet *Giloy*, C-130/95).

10. GT-Link A/S mot De Danske Statsbaner (DSB) (dom 1997-07-17, mål C-242/95)

Målet gällde bl. a. huruvida det danska hamnavgiftssystemet, som det såg ut före den 1 april 1990, var förenligt med EG-fördraget samt frågor om återbetalning och skadeståndsansvar med anledning av felaktigt inkrävda avgifter. I målet hade EG-domstolen också att ta ställning till en fråga från Östre Landsret om det enligt gemenskapsrätten föreskrivs särskilda skyldigheter beträffande nationella bevisbörderegler när det gäller att bedöma om villkoren är uppfyllda för tillämpningen av den konkurrensrättsliga regeln i artikel 86 i EG-fördraget. EG-domstolen framhöll först att de nationella myndigheternas tillämpning av artikeln i princip regleras av nationella processrättsliga regler. Om det inte finns en särskild gemenskapsrättslig reglering ankommer det på varje medlemsstat att i sin nationella rättsordning ange vilka domstolar som är behöriga och reglera förfarandena för talan som är avsedd att ge enskilda de rättigheter som följer av gemenskapsrättens direkta effekt. Dessa förfaranden får varken vara mindre förmånliga än när liknande talan grundas på nationell rätt eller göra utövandet av de gemenskapsrättsgrundade rättigheterna i praktiken omöjligt eller orimligt svårt. EG-domstolen erinrade härvid om att domstolen

tidigare tillämpat dessa principer i ett fall som gällde återbetalning av avgifter som tagits ut i strid mot gemenskapsrätten, *San Giorgio*, REG 1983, s. 3595. I det aktuella målet slog EG-domstolen fast att samma principer även är tillämpliga när det är fråga om att bevisa att en gemenskapsrättslig bestämmelse som, liksom artikel 86 i EG-fördraget, kan ha direkt effekt har åsidosatts.

11. Dorsch Consult Ingenieursgesellschaft mbH mot Bundesbaugesellschaft Berlin mbH (dom 1997-09-17, mål C-54/96; plenum)

I detta mål fastslog EG-domstolen att direktiv 92/50/EEG om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av tjänster inte skall tolkas så att — i fall då en medlemsstat inte inom rätt tid har genomfört direktivet och dess föreskrifter om effektiva rättsmedel — de rättsliga instanser som är behöriga i vissa upphandlingsärenden också har behörighet att pröva talan rörande upphandling i andra fall. Bakgrunden var att en tysk federal tillsynskommission — som EG-domstolen efter en noggrann genomgång bedömde uppfylla kriterierna för en nationell domstol enligt artikel 177 i EG-fördraget — hade avvisat en talan med hänvisning till att den (tillsynskommissionen) inte givits behörighet att pröva talan i sistnämnda fall. EG-domstolen framhöll att det är i medlemsstaternas rättsordningar som den domstol skall anges som är behörig att avgöra tvister som gäller enskildas rättigheter enligt gemenskapsrätten. EG-domstolen erinrade emellertid om att såväl domstolar som samtliga nationella myndigheter är skyldiga att i så stor utsträckning som möjligt tolka nationell rätt så att det resultat uppnås som direktivet eftersträvar. EG-domstolen hänvisade härvid till avgörandena *Marleasing*, REG 1990, s. I-4135, *Miret*, REG 1993, s. I-6911, och *Faccini Dori*, REG 1994, s. I-3325. Med anspelning på det aktuella fallet uttalade EG-domstolen att den nationella domstolen därför hade skyldighet att ”särskilt kontrollera” om rätten att väcka talan kunde utövas vid samma domstol som hade behörighet i andra upphandlingsfall. Om den nationella rätten inte medgav en sådan tolkning, tillade EG-domstolen, hade de berörda möjlighet att begära ersättning av staten för skada som uppkommit till följd av att direktivet inte införlivats inom rätt tid, varvid EG-domstolen hänvisade till bl. a. *Dillenkofer*, REG 1996, s. I-4845. — För Sveriges del har EG-domstolens avgörande intresse bl. a. i förbindelse med det s. k. Lassagårdsmålet, där Regeringsrätten i dom den 25 november 1997 med hänvisning till EG-rättens allmänna rättsprinciper åsidosatte ett i svensk författning för visst fall påbjudet fullföljdsförbud och förklarade att vad som gällde om fullföljd i visst annat fall skulle tillämpas även på den i målet aktuella situationen (RÅ 1997 ref. 65). Regeringsrätten synes alltså

här ha gått längre än vad som vanligtvis avses med fördragsenlig tolkning och de facto tillskapat ett rättsmedel som inte förelåg för denna situation enligt den nationella lagstiftningen. Regeringen har härefter i mars 1998 överlämnat en proposition till riksdagen med förslag till ändring i förvaltningslagen som bl. a. syftar till att anvisa en behörig domstol i fall då en rätt till domstolsprövning föreligger enligt EG-rätten eller Europakonventionen och en sådan rätt inte är förutsedd i den svenska lagstiftningen (prop. 1997/98:101).

12. Europaparlamentet mot Europeiska Unionens råd (dom 1997-10-02, mål C-259/95)

Målet gällde rådets möjlighet att använda ett förenklat beslutsförfarande, grundat på artikel 169 i anslutningsfördraget för Sverige, Finland och Österrike, vid anpassning i förhållande till dessa nya medlemsstater av rättsakter som inte anpassats genom själva anslutningsakten. Det förenklade beslutsförfarandet innebar i detta fall att Europaparlamentets medverkan inte erfordrades. Europaparlamentet gjorde gällande att det förenklade beslutsförfarandet inte fick användas för att ändra rättsakter som en gång beslutats gemensamt av rådet och parlamentet. Sverige och kommissionen intervererade till stöd för den motsatta uppfattningen. Denna linje fick gehör i EG-domstolen. Domstolen motiverade domen bl. a. med att det av EG-fördraget framgår att "rådets rättsakter" — ett begrepp som används också i nämnda artikel i anslutningsfördraget — avser även rättsakter som rådet antagit tillsammans med Europaparlamentet, och att ändringar av sådana rättsakter därför får göras med artikel 169 i anslutningsfördraget som grund.

13. Stephen Austin Saldanha och MTS Securities Corporation mot Hiross Holding AG (dom 1997-10-02, mål C-122/96)

Målet gällde om det var förenligt med kravet på ickediskriminering i artikel 6 i EG-fördraget att en österrikisk domstol fordrar att en person med brittiskt och amerikanskt medborgarskap ställer säkerhet för rättegångskostnader när ett sådant krav inte ställs på österrikiska medborgare. Beslutet om ställande av säkerhet hade fattats av en österrikisk underinstans i november 1994, dvs. före Österrikes anslutning till EU. Beträffande tillämpligheten i tiden av artikel 6 i fördraget fann EG-domstolen att denna bestämmelse skall anses vara omedelbart tillämplig och bindande för Österrike från dagen för anslutningen, så att den tillämpas på de framtida verkningarna av situationer som uppstått före anslutningen. Enligt EG-domstolen kan således en processrättslig regel, i vilken diskriminering görs på grund av nationalitet, efter anslutningsdagen inte längre göras gällande mot medborgare i en annan

medlemsstat, i den mån regeln omfattas av EG-fördragets materiella tillämpningsområde. I sistnämnda hänseende erinrade EG-domstolen att den tidigare, bl. a. i *Data Delecta*, REG 1996, s. I-4661, fastslagit att en sådan nationell processrättslig regel faller inom tillämpningsområdet för fördraget, när det är fråga om en talan som har samband med utövandet av grundläggande friheter som garanteras av gemenskapsrätten, såsom en talan om betalning för levererade varor. Efter ytterligare resonemang kom EG-domstolen fram till att det utgjorde otillåten diskriminering att kräva säkerhet för rättegångskostnader under de omständigheter som hade beskrivits i målet. — Det är av intresse att jämföra EG-domstolens avgörande med NJA 1996 s. 668. Högsta domstolen fann i det målet att ett från EG-domstolen inhämtat förhandsavgörande (ovannämnda *Data Delecta*), som tillämpat på situationen i det målet skulle ha inneburit att det står i strid mot artikel 6 i EG-fördraget att fordra att en viss utländsk person ställer säkerhet för rättegångskostnader, inte var tillämpligt eftersom de varor, för vilka betalning yrkades i huvudtvisten, hade levererats i tiden före Sveriges anslutning till EU. Högsta domstolen förelade därför personen i fråga att, enligt lagen (1980:307) om skyldighet för utländska käreande att ställa säkerhet för rättegångskostnader, ställa sådan säkerhet om 200.000 kronor. Avgörandet synes vara svårt att förena med EG-domstolens ovan återgivna uttalande om tillämpligheten i tiden av artikel 6 i EG-fördraget. Den svenska lagen har fr. o. m. den 1 januari 1998 ändrats så att den numera överensstämmer med fördragets krav på ickediskriminering.

14. Harry Franzén (dom 1997-10-23, mål C-189/95; plenum)

Landskrona tingsrätt hade begärt förhandsavgörande bl. a. om ett lagstadgat monopol sådant som Systembolaget är förenligt med artiklarna 30 (om faktiska handelshinder) och 37 (om statliga handelsmonopol) i EG-fördraget. EG-domstolen valde att först pröva den sistnämnda frågan. EG-domstolen erinrade härvid om att artikel 37 i EG-fördraget inte kräver att statliga handelsmonopol avskaffas, utan endast att de skall anpassas så att medlemsstaternas medborgare inte diskrimineras i fråga om anskaffnings- och saluföringsvillkor. EG-domstolen kom fram till att Systembolaget, såsom det visats fungera, till utformning och funktionssätt var så anpassat att det varken kunde anses diskriminerande eller konkurrens-hämmande. Eftersom artikel 37, enligt vad EG-domstolen uttalade, är en specialbestämmelse i förhållande till artikel 30 saknades anledning för EG-domstolen att dessutom svara på frågan om Systembolaget var förenligt med artikel 30. Slutsatsen blev alltså att det svenska detaljhandelsmonopolet för alkoholdrycker är förenligt med EG-rättens principer för varors fria rörlighet. Härefter

gick EG-domstolen över till att svara på en fråga som den läste in i tingsrättens begäran, nämligen om tillåtligheten av de bestämmelser som på ett mer allmänt sätt, även om de inte reglerar monopolens funktionssätt, ändå har en direkt inverkan på detta, såsom fallet är med bestämmelserna om tillverknings- och partihandelstillstånd. Härvid fann EG-domstolen att de svenska importvillkoren diskriminerade aktörer som inte är etablerade i Sverige. Den svenska lagstiftningen stod således i detta hänseende i strid mot artikel 30 i EG-fördraget. Av domen framgår att lagstiftningen likväl hade kunnat godtagas med stöd av artikel 36 i EG-fördraget om den, som den svenska regeringen hade hävdat, hade stått i proportion till sitt syfte att skydda människors hälsa från alkoholens skadeverkningar samt detta syfte inte hade kunnat tillgodoses genom åtgärder som begränsar handeln inom gemenskapen i mindre utsträckning. EG-domstolen ansåg emellertid att Sverige inte hade kunnat visa att den svenska partihandelsregleringen var förenlig med det angivna proportionalitetskravet. EG-domstolen fäste sig härvid särskilt vid lagerhållningskyldigheten och vid de höga skatter och avgifter som tillståndshavarna måste erlägga.

15. Parfums Christian Dior SA och Parfume Christian Dior BV mot Evora BV (dom 1997-11-04, mål C-337/95; *plenum*)

Målet gällde tolkningen av direktiv 89/104/EEG om tillnärmningen av medlemsstaternas varumärkeslagar. Frågorna uppkom i en tvist där Diorföretagen påstod att ett holländskt bolag, som lagenligt parallellimporterade Diorprodukter, hade gjort intrång i Diors varumärke genom att i bl. a. reklamkataloger använda sig av varumärket på ett sätt som inte motsvarade den lyx och prestige som var förknippad med varumärket. EG-domstolen konstaterade att enligt direktivets artiklar 5, som anger vilka rättigheter som är knutna till ett varumärke, och 7, som rör konsumtion av sådana rättigheter, har en återförsäljare rätt att såväl sälja varan som använda varumärket i sin marknadsföring, under förutsättning att innehavaren av varumärket antingen själv marknadsför varan inom gemenskapen eller det sker med hans samtycke. Innehavaren kan inte motsätta sig att en återförsäljare som normalt säljer samma typ av produkter, om än av lägre kvalitet, använder varumärket i sin marknadsföring. Denne får dock bara använda varumärket på ett sätt som är vedertaget i branschen. Innehavaren å sin sida behöver inte tåla en användning som, på grund av de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, allvarligt skadar varumärkets anseende. Vad särskilt gäller konsumtionsfrågan framhöll EG-domstolen att innehavaren av ett varumärke inte heller kan förhindra att varumärket används om det tidigare använts av honom själv eller av andra med hans samtycke inom gemenskapen. Avsikten

med denna tolkningsregel, som enligt EG-domstolen skall ses mot bakgrund av EG-fördragets bestämmelser om fri rörlighet för varor och särskilt artikel 36 i fördraget, är att förhindra att innehavare av varumärken delar upp de nationella marknaderna och därmed medverkar till att hålla uppe prisskillnader som kan finnas mellan de olika medlemsstaterna. EG-domstolen konstaterade i det sammanhanget att, om rätten att använda varumärket för fortsatt marknadsföring inte konsumerades på samma sätt som rätten till återförsäljning, skulle det bli avsevärt svårare att återförsälja varor, vilket skulle äventyra syftet med konsumtionsregeln i artikel 7 i direktivet. — EG-domstolen angav således i domen en rad kriterier avsedda som ledning för tolkningen av varumärkesdirektivet i återförsäljningsfall, dock utan att närmare gå in på den praktiska tillämpningen av dessa kriterier.

16. Hellmuth Marschall mot Land Nordrhein-Westfalen (dom 1997-11-11, mål C-409/95; plenum)

Målet gällde tolkningen av direktiv 76/207/EEG om likabehandling av män och kvinnor i arbetslivet. Målet kan ses som en efterföljare till det uppmärksammade målet *Kalanke*, REG 1995, s. I-3051, där EG-domstolen förklarade att en nationell reglering som undantagslöst och ovillkorligt ger förtur för kvinnor vid tillsättning eller befordran strider mot direktivet. I det aktuella fallet hade en manlig lärare sökt en tjänst som tillsatts med en kvinnlig sökande. Hon hade fått tjänsten på grund av en föreskrift i Nordrhein-Westfalisk lag som i visst fall innebär att en kvinnlig sökande som är lika kvalificerad som en manlig sökande skall gynnas vid anställningsförfarandet. EG-domstolen fann att direktivet inte innebär hinder för nationella regler som ger kvinnliga sökande förtur inom offentlig förvaltning när det finns färre kvinnor än män anställda i en viss tjänstegrupp. En förutsättning är dock att de manliga sökandena inte har mer än likvärdiga meriter vad gäller lämplighet, kvalifikationer och yrkesskicklighet samt att det inte på grund av omständigheter som hör samman med en manlig sökandes person finns övervägande skäl att välja denne. För att en nationell regel av detta slag skall vara tillåten fordras det dessutom att regeln garanterar att ansökningar från manliga sökande med likvärdiga meriter får en objektiv bedömning där samtliga kriterier beaktas som gäller sökandenas person. En kvinnlig sökande får inte ges förtur om något av dessa kriterier föranleder att en manlig sökande skall väljas. Därvid får dock inte sådana kriterier komma till användning som diskriminerar kvinnliga sökande. I motiveringen till domslutet uttalade EG-domstolen att det, enligt vad bl. a. företrädarna för medlemsstaternas regeringar (däribland den svenska) anfört i målet, föreföll vara en tendens att

arbetsgivare väljer att ge manliga sökande företräde till befordran framför likvärdigt meriterade kvinnliga sökande beroende på fördomar och stereotypa föreställningar om kvinnorollen och kvinnors kapacitet i arbetslivet. Denna tendens syntes också bero på en oro hos arbetsgivarna för att kvinnor oftare gör avbrott i karriären, att de på grund av sina uppgifter i hemmet och familjen organiserar sin arbetstid mindre flexibelt och att de oftare är frånvarande från arbetet på grund av graviditeter, födselar och amningsperioder. Av dessa skäl kunde det enligt EG-domstolen vara motiverat med en tolkning av direktivet som bidrog till att utgöra en motvikt till de negativa verkningar för kvinnliga sökande som följer av sådan attityd och beteenden och därmed också till att öka den faktiska jämställdheten i samhällslivet.

17. Frits Loendersloot med firma F. Loendersloot Internationale Expeditie mot George Ballantine & Son Ltd m. fl. (dom 1997-11-11, mål C-349/95; plenum)

I detta mål uttalade sig EG-domstolen om under vilka omständigheter en varumärkesinnehavare har rätt att hindra en parallellimportör från att märka om varorna. Bakgrunden var att en holländsk firma, som ägnade sig åt parallellimport av Ballantines produkter, systematiskt avlägsnade importörens namn och ordet "pure" på de ursprungliga etiketterna samt tillverkarens registreringsnummer, allt för att lättare kunna vidareexportera produkterna. EG-domstolen förde i domskälen ett resonemang pro et contra, varvid domstolen hänvisade till sin tidigare praxis och även kom in på konsumentskyddsfrågor och konkurrensrätten. I domslutet konstaterade EG-domstolen att artikel 36 i EG-fördraget inte generellt utgör hinder för en varumärkesinnehavare att förbjuda en importör från att, på liknande sätt som det beskrivna, märka om varorna, även om ett sådant förbud innebär ett handelshinder. Varumärkesinnehavaren måste dock stå ut med att importören märker om varorna om det i annat fall skulle uppkomma en konstlad uppdelning av marknaden. (Domen ger inte någon närmare ledning för när detta kriterium skall anses vara uppfyllt). Importören får å sin sida märka om varorna endast om detta inte påverkar varans beskaffenhet eller varumärkets eller dess innehavares anseende. Vidare måste importören underrätta varumärkesinnehavaren om ommärkningen.

18. Danisco Sugar AB mot Allmänna ombudet (dom 1997-11-27, mål nr C-27/96)

Inom EU råder på sockermarknaden ett regleringssystem, vars effekter förenklat uttryckt är att sockerproducenterna kan ta ut ett högre pris än i icke medlemsstater men att producenterna i gen-

gäld själva tvingas vara med om att finansiera den högre prisnivån. På grund av denna ordning fanns det inför EU:s utvidgning år 1995 risk för att sockerlager byggdes upp på spekulation. De övergångsregler som kommissionen införde var emellertid inte sådana att de hindrade producenterna att på EU:s marknad sälja det socker som producerats i Sverige före den 1 juli 1995 utan att producenterna samtidigt behövde bidra till den förut nämnda självfinansieringen. Mot denna bakgrund och i syfte att hindra spekulation i lageruppbyggnad antog Sverige omedelbart före EU-anslutningen den 1 januari 1995 en lag om lageravgifter. Danisco, som var landets enda sockertillverkare, påfördes senare med stöd av lagen en avgift om nära 435 miljoner kronor. Sedan Danisco överklagat beslutet begärde länsrätten i Jönköpings län förhandsavgörande av EG-domstolen rörande lagens förenlighet med EG-rätten. Daniscos talan fick stöd av Danmark, medan Sverige med stöd av kommissionen försvarade den svenska lagstiftningen. EG-domstolen konstaterade att prissystemet — med avseende på tiden från och med den 1 januari 1995 som domstolens prövning utslutande gällde — var neutralt i förhållande till producenterna eftersom avgiften helt och hållet kompensades av det högre pris som de kunde ta ut. Utan den svenska lagen skulle den svenske tillverkaren i stället ha fått en konkurrensfördel. Att gemenskapslagstiftaren inte hade förhindrat detta utan visat ”en sådan fördragsamhet” fick enligt EG-domstolen inte tolkas som att gemenskapsrätten förbjuder en nationell lag som syftar till att motverka spekulation, när denna lag som här var fallet inte hindrar marknadssystemet inom EU. Vid detta förhållande ansåg sig EG-domstolen inte behöva gå in på ett av Danisco och Danmark framfört argument att Sveriges förfarande att anta lagen först efter undertecknandet av anslutningsakten åsidosatt principerna i Wienkonventionen om traktaträtten av den 23 maj 1969.

19. Fantask A/S m. fl. mot Industriministeriet (dom 1997-12-02, mål C-188/95; plenum)

Målet gällde primärt tolkningen av direktiv 69/335/EEG, det s. k. stämpelskattedirektivet, men har betydelse också för frågan om tillåtligheten av nationella preskriptionsfrister. Enligt direktivet får medlemsstaterna inte ta ut skatt på kapitaltillskott i aktiebolag utöver vad direktivet anger, men väl vissa avgifter som har karaktär av vederlag. I Danmark gällde fram till år 1992 att avgiften för registrering av kapitaltillskott bestod av dels en fast del, dels en rörlig del som utgjorde fyra promille av aktiekapitalets storlek. Sedan Fantask med flera bolag yrkat återbetalning av fram till år 1992 betalda avgifter kom frågan om de danska reglerna stred mot direktivet under EG-domstolens prövning. EG-domstolen avisade

först en av Danmark gjord invändning att direktivet inte innebär en harmonisering av begreppet "avgift av vederlagskaraktär". EG-domstolen kom härfter fram till att något förbud mot schablonmässiga avgifter inte kan inläsas i direktivet men att avgiften inte får bestämmas så att den ökar direkt och utan begränsningar i förhållande till aktiekapitalets storlek. I preskriptionsfrågan konstaterade domstolen att den tillämpliga preskriptionsfristen för väckande av talan i Danmark var fem år och att denna frist hade försuttit beträffande några av bolagens fordringar. Enligt fast rättspraxis, fortsatte domstolen, är förfaranderegler i fråga om återbetalning av belopp som inbetalats i strid mot gemenskapsrätten en sak för de nationella rättsordningarna att fastställa, dock att dessa regler varken får vara mindre förmånliga än vid motsvarande krav enligt nationell rätt eller göra utövandet av de gemenskapsbaserade rättigheterna praktiskt taget omöjligt eller alltför svårt. I det aktuella fallet ansåg EG-domstolen — i linje med dess dom den 17 juli 1997 i *Haahr Petroleum*, mål C-90/94 — att den femåriga preskriptionsfristen i dansk lag var skälig. Domstolen antydde själv att dess bedömning kunde synas stå i motsättning till utgången i *Emmott*, REG 1991, s. I-4269. Skillnaden var emellertid att den fordringsberättigade i det fallet enligt nationella preklusionsregler var helt berövad möjligheten att göra gällande sin rätt till likabehandling enligt ett gemenskapsdirektiv. Redan tidigare, bl. a. i *Johnson*, REG 1994, s. I-5483, har EG-domstolen framhållit att avgörandet i *Emmott*-fallet, som blev föremål för diskussion under EU:s regeringskonferens år 1996–1997, grundades på särpräglade omständigheter.

20. Kommission mot Frankrike (dom 1997-12-09, mål C-265/95; plenum)

I detta mål fann EG-domstolen att Frankrike gjort sig skyldig till brott mot artikel 30 jämförd med artikel 5 i EG-fördraget genom underlåtenhet att förhindra att enskilda hindrar den fria rörligheten för frukt och grönsaker. Bakgrunden var att franska bönder i mer än tio års tid hade hejdat lastbilstransporter av importerade jordbruksprodukter, förstört laster, misshandlat chaufförer, hotat grossister och handlare för att få dem att köpa in endast franska produkter samt gjort sig skyldiga till andra fall av hot och vandalism. EG-domstolen konstaterade att medlemsstaterna visserligen ensamma har behörighet att föreskriva vilka åtgärder de skall vidta och faktiskt tillämpa för att säkerställa fri rörlighet för varor inom sina territorier, men att det likväl ankommer på domstolen att pröva om de har vidtagit lämpliga sådana åtgärder. I det aktuella fallet hade de franska myndigheterna haft tillräckligt lång tid på sig att vidta nödvändiga åtgärder. EG-domstolen fäste vikt vid att

Frankrike medgivit att polisen antingen inte varit på plats när allvarliga incidenter kunde ha väntats inträffa eller underlåtit att ingripa även i fall då det funnits långt fler poliser tillgängliga än antalet demonstranter. Vidare pekade EG-domstolen på att böndernas aktioner i vissa fall pågått i flera timmar, utförts av omaskerade personer, filmats av TV-kameror och organiserats av för polisen kända organisationer, allt utan att personerna identifierats och lagförts. Den franska regeringen hade haft desto större skyldighet att ingripa som skadegörelsen och hotelserna inte bara drabbat de direkt berörda utan också kunnat skapa en känsla av osäkerhet som fått en avskräckande verkan med negativa konsekvenser för handeln i dess helhet. Frankrikes argument att ett mer resolut ingripande från myndigheternas sida kunde ha fått ännu värre konsekvenser för den allmänna ordningen underkändes av EG-domstolen, liksom argumentet att spanska producenter gjort sig skyldiga till prisdumpning och andra illojala förfaranden som inverkat destabiliserande på den franska marknaden, den sistnämnda bedömningen med hänvisning till att en medlemsstat inte har rätt att ensidigt vidta åtgärder som syftar till att undanröja en annan medlemsstats eventuella överträdelser av gemenskapsrätten. Slutet blev att EG-domstolen fastställde att Frankrike uppenbarligen inte vidtagit tillräckliga och lämpliga åtgärder för att ”bringa den vandalism att upphöra som stör den fria rörligheten för jordbruksprodukter från andra medlemsstater och för att hindra att sådana handlingar upprepas”.